

ВИКОРИСТАННЯ НОВОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ТИПУ ТА РОБОТОЗДАТНОСТІ КОНЕЙ ПРИ УДОСКОНАЛЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ

В останні роки надзвичайно актуальною є проблема визнання коней вітчизняної селекції на національному та міжнародному рівнях. Українська верхова порода залишається найбільш розповсюдженою в Україні, але тип коней та їхні спортивні якості не завжди відповідають сучасним вимогам кінного спорту. Тому необхідно створити нове бачення породи та розробити селекційні заходи, які дадуть змогу разом із збереженням її цінного походження сформува-ти новий тип спеціалізованого спортивного коня української верхової породи. При цьому найбільш важливим питанням залишається відбір коня відповідно до мети розведення.

Методичні підходи щодо вивчення екстер'єрних особливостей та роботоздатності коней спортивних порід в Україні залишалися практично незмінними протягом 30 років. За цей час зазнали змін не тільки сама галузь конярства, але і вимоги, правила та складність програм змагань із класичних видів кінного спорту. Сучасний спортивний кінь — це атлет, який має бути сильним, витривалим, гнучким та міцним. Особливо важливим у цьому відношенні є довжина ліній тулуба та міцність конституції, будова, постава та сила роботи кінцівок. Крім того, різниця у правилах змагань з різних видів кінного спорту, зумовлює відповідну до них будову тіла конкурного та виїздового коня. Тому необхідно змінювати систему оцінки коней за показниками екстер'єру та робочих якостей. Сучасна система класифікації типу, на відміну від існуючої бонітувальної шкали оцінки, повинна давати уявлення про характер прояву ознаки шляхом вимірювання, а не її бажаність.

У країнах Західної Європи ознаки типу будови тіла та роботоздатність коней характеризуються на основі лінійної класифікації. В основу лінійної шкали покладено сучасні класифікаційні системи, які використовуються для опису та характеристики коней різних порід.

Основними перевагами цієї системи є наступне:

- ✓ кожна ознака оцінюється індивідуально;
- ✓ бали покривають увесь біологічний ряд;
- ✓ можливість виявити повну мінливість ознаки;
- ✓ встановлюється ступінь прояву ознаки, а не її бажаність.

За міжнародними вимогами ознаки повинні відповідати наступним визначенням:

- ✓ ознаки мають бути лінійними у біологічному сенсі;
- ✓ відокремлені одна від одної;
- ✓ є такими, що успадковуються;
- ✓ повинні вимірюватися замість присвоєння балів;
- ✓ мінливість ознак у межах популяції;
- ✓ кожна лінійна ознака повинна описувати унікальну частину коня, яка б не покривала комбінацію різних інших ознак.

За результатами досліджень та на основі досвіду вітчизняного та закордонного конярства, нами було розроблено лінійну шкалу оцінки коней спортивного напрямку використання. Проведено аналіз походження, екстер'єру, спортивних якостей та вивчено проміри 100 гол. коней української верхової та західноєвропейських порід.

До лінійної шкали включено 28 ознак будови тіла та якості рухів для коней виїздового напрямку використання. Для коней конкурного напрямку описуються 36 ознак із додаванням показників стрибкових якостей. Шкала складена за принципом присвоєння кожній ознаці особливого значення від «а» до «и» (наприклад, довгий та короткий, велика та мала), або від 1 до 9 залежно від відхилення ступеня прояву ознаки від середнього значення, що відповідає 4–5–6 балам чи знаходиться ближче до одного із крайнього положення.

Встановлено, що середнє значення прояву ознак у базовій популяції дорівнює характеристичі «д» – (5). Стандартне відхилення становить 1,5. Ознаки мають нормальний розподіл, де по 2,2 % випадків знаходяться в межах крайніх значень ознак, по 34,1 % – в середніх та по 13,6 – у проміжних. У цілому по усіх лінійних ознаках у комплексі встановлено низькі та середні показники успадкованості (0,07–0,36). Результати лінійного опису ознак можливо використовувати для розрахунків племінних цінностей коней.

Встановлено, що більшою різноманітністю ознак характеризуються коні західноєвропейських порід, тоді як для коней української верхової породи встановлені менші показники мінливості ознак будови тіла та якості рухів. Лінійна шкала оцінки більш точно харак-

теризує індивідуальні особливості кожного окремого коня і дає уявлення про характер успадкованості окремих ознак у нащадків.

Запропонований метод описання екстер'єру, рухів, стрибків та характеру дає змогу здійснювати більш цілеспрямований добір коней до виробничого складу за спеціалізацією за видами кінного спорту – конкур та виїздка, що в свою чергу буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності коней української верхової породи на національному та міжнародному рівнях.

УДК 636.082(09)

І. С. БОРОДАЙ

Інститут розведення і генетики тварин НААН України

ГЕНЕЗИС ВЧЕННЯ ПРО ПОРОДОТВОРЕННЯ У ТВАРИННИЦТВІ

Пошук оптимальних шляхів подальшого розвитку вітчизняного тваринництва не можливий без детального аналізу та творчого використання наукової спадщини кількох поколінь учених у єдиному контексті спадкоємності. Центральне місце в зоотехнії відведено вченню про породотворення, засади якого ґрунтуються на розробці таких принципово важливих питань, як розкриття феномена породи, її оптимальна структуризація, методи породотворення, добір, підбір та оцінка тварин, консолідація новостворених формувань та ін.

Поняття про породу вперше сформувалося в XIV–XVI ст. в Іспанії і ґрунтувалося на її розумінні, як групи тварин одного заводу. У кінці XVIII – на початку XIX ст. спроби з'ясувати сутність породи позначилися у висуненні двох протилежних теорій: константності породи (Юстинус, Веккерлін) та «диких схрещувань» (Бюффон). Прихильники першої теорії характеризували породу як стабільне формування, зі специфічним комплексом морфологічних і функціональних особливостей та нездоланною силою спадковості. Згідно з іншою теорією порода поступово і неминуче вироджуватиметься, якщо її час від часу не схрещувати з іншими, географічно віддаленими породами. У другій половині XIX ст. обидві теорії поступилися індивідоцентричній концепції породи. Один із її теоретиків, німецький учений Г. Зеттегаст, під породою розумів суму вихідних індивідів з урахуванням